

Szilágyi Szabolcs

Szilágyi Szabolcs

„SVEJK” - AZ ÖRÖMKATONA

Oficyna Pogranicze „MicroWay”

Warszawa, 2016

Borító és tördelés:
Szilágyi András

© Szilágyi Szabolcs

<i>Lépés in-dulj!</i>	5
ELSŐ TÖRTÉNET	
Hová visz a katonavonat?	6
MÁSODIK TÖRTÉNET	
Kapca és a Morse	12
HARMADIK TÖRTÉNET	
Tepertő kapros-túrós rétesrel	19
NEGYEDIK TÖRTÉNET	
Jampizenekar a Seregben	23
ÖTÖDIK TÖRTÉNET	
„Derékszíjat, bokaszíjat lecsatolni!”	30
HATODIK TÖRTÉNET	
Az angyalbőrt nem rám szabták	36
HETEDIK TÖRTÉNET	
Hány évet kapok ezért?	40
NYOLCADIK TÖRTÉNET	
Így lettem tökösnővér és tolmács	47
KILENCEDIK TÖRTÉNET	
Csinibaba a tiszti iskola udvarán	58
TIZEDIK TÖRTÉNET	
Benne van a zsoldkönyvem...	67

Lépés in-dulj!

Hirtelen felindulásban elkövetett pályaválasztás. Életem 1 év+2 hetes „svejki epizódja” lett a következmény.

Kétszeresen is vallhatom magamat a cseh derék katona kései magyar örömkatona „rokonának”. Azért is, mert a Seregben, a kiskunfélegyházi laktanyában töltött kesernyés mézesheteik lázát Jaroslav Hašek regényével borogattam-enyhítettem a híradó tisztjelöltek Morse-fütytös tantermében. De azért is, mert a légypiszokkal tarkított Ferencjóska portrét nem számítva velem csakúgy, mint az 1960 őszen bevonult bajtársaimmal minden vagy sok minden megtörtént.

Kortársaim, a hatvanas évek Nagy Generációjának fiataljai akkor kezdték vállig érővé növeszteni a frizurájukat vagy gombafej-jel elkapták a gitár nyakát.

Én pedig...

ELSŐ TÖRTÉNET

Hová visz a katonavonat?

Október derekának rozsdás, levélhullajtó szombat délutánján, 1960-ban vonaton ültem. A nyíregyházi hadkiegészítő parancsnokság piros csíkkal átlósan áthúzott behívóparancsa lapult a zakózsebemben.

Különvonat volt, telis-tele idétlen, rőt hajú alakokkal, fél- vagy már totál részeg húséves fiúkkal. A csomagtartókon fekvő bőröndökből, táskákból fokhagymás kolbász, rántott hús és mákos kalács izzadságszaggal kevert illata nehezedett a vagonra. A cigarettafüsttel és a házi pálinkák cefreszagú elegyével ez olyan atmoszférát teremtett, ami egy még „civil bagázsok” minősülő bevonuló hordáéhoz illik.

A hangulatot megfelelő szintre emelték azok a maroknyi csoportok, amelyek legénykái nem innen, a nyíregyházi állomásról indultak a hadak útjára, hanem átszállásokkal érkeztek a távoli szatmári és beregi falvakból. A hangjukat már az előző napok újoncbúcsúztatóin lerongyolták. Amit itt, a vagonban szilvapálinkától

vérekes, dülledt szemmel és kötél vastagra duzzadt nyaki erekkel produkáltak, annak már csak a szövege volt – műértői kérdés! – élvezhető. A vagon-showban fellépett egy még józannak mondható alkalmi dalárda is. Kóristái a rozsdás torkúakat túlharsogva érzékenyen gajdolták az első világháborús katonanótát – mintha ők most nem is békés szolgálatra vonulnának:

*„Ellőtték a jobb karomat, folyik piros vérem,
nincsen nékem édesanyám, ki bekösse nékem.
Gyere kisangyalom, kösd be,
sebeimet gyógyítsd meg a bánatos szíveddel.”*

A mozdonyt még az állomáson itatták, amikor egy tiszt berontott a kocsinkba. Sorra nyitatta fel a csomagokat és *„maguk azt hiszik, hogy kiránduláson vannak?”* ordítással egymás után kobozta el a pálinkás, rumos és boros flaskákat. A pályaválasztásom céljához vezető út első jelenete volt ez. Ekkor még nem sejtettem, hogy egyéniségemhez a legkevésbé passzoló öltözetet választottam: a néphadsereg egyenruhájába bújtam – önként!

Az úti célt bizonyára a hadititokhoz szoktatás jegyében takarta köd. Lehetetlen volt megtudni, kit hová visz a katonavonat. Ahogy fémes csattanással meglódult a szerelvény, arra következtettem, hogy a tiszti iskolát megelőző, kötelező tíz hónapos bakáskodás színtere a térképen valahol Nyíregyházától nyugatra lehet. Alapos gyanúm Ceglédig nőttön nőtt.

Ezen a vasúti csomóponton történt a nagy elosztás. A peronon és a bevonultatási célra átrendezett rideg váróteremben krumplivirágos őrzetők és tizedesek artikulálatlan vezényszavakkal hozták a birkanyáj tudomására, hogy a pályaudvarnak mely szögletében található a kopasz-jelöltek további úti céljának megfelelő gyülekezési körlet. A „körlet” szó lett vadonatúj katonai szókincsem első, feledhetetlen gyöngyszeme. A krumplivirágos tisztések ceglédi állomáson fel-felharsanó ordításai azután újabb felismeréssel ajándékoztak meg: a seregben a rendetlenség is szervezett. Akadálytalanul célhoz ért, aki figyelte és vakon teljesítette a parancsokat. A katonaság precízen kimunkált óraművét csak a beseggelt emberkéek ügyefogyott botladozásai akasztották meg egy-egy percre, de a nyáját terelő pulikutyák, a

csontcsillagosok „bölc” parancsszavai végre újabb vonatra tuszkolták fel a sok kergető birkát.

Engem, a majdani tiszti iskolás növendéket száz vagy talán százötven újonccal együtt egy déli irányba tartó szerelvénybe zsuppoltak fel. Itt már fellebbentették a fátylat a katonai titokról. A vonat célállomását a fekete sörtebajuszos Bernáth főtörzsőrmester, majdani első, kedves „házigazdánk” hozta tudomásunkra: *„Maguk a kiskunfélegyházi hadosztályhoz vonulnak.”* Felfogtuk, sőt talán még a pálinkával átítatottak is érzékelték, hogy itt most olyanok utazunk együtt, akik hosszú hónapokat töltünk majd egy fedél alatt, pontosabban egy kerítésen belül.

Kezdtük egymást kóstolgatni, szimatolni. Kiskunfélegyháza közelsége miatt alaposabb ismeretségekre mégsem tehattünk szert, de értelme sem lett volna. Még nem tudhattuk, hogy egy hadosztályközpont laktanyájában úgy szétszórnak minket, hogy egy huszonnégy hónapos közös szolgálat sem teremtené alkalmat az újabb találkozásra.

Beszédbe elegyedtem a fapadoson mellém roskadt és épp józanodásnak indult keseszőke fiúval, aki ebben az állapotban is

találó megfigyelését osztotta meg velem: „*Te még tán tizenyolc lehetsz...*” Rábólintottam és büszkén (ostobán) bevallottam, hogy önként jövök be, tisztí iskolás leszek. Ez kellett csak a havernak! „*Örömkatona!*” – horkantotta a képembe fokhagymás-törkölyös-cigarettás bőfentéssel a kommentárt, amit kissé bővítetten „*hülye állatnak*” is mondhatott volna. Ez volt a pillanat, hogy megtanultam, pályaválasztással nincs mit dicsekedni a sorkatonának bevonultatottak között.

Felnőtté válásunk első, 1960-as esztendejét logikusan nevezhetjük a legendás „hatvanas évek” kezdetének, bennünket pedig a Nagy Generáció tagjának. A rideg félegyházi kaszárnya kapuján belépve a kor nagy slágerei, Vico Torriani dalai ütötték meg a fületem. Stúdió-sunk, Miklós minden reggel ezekkel a nótákkal akart jókedvet önteni belénk az első hetek sanyarú világában, a csak ritkán ellógható reggeli torna közben. Miklós műsorrendjében ébresztőül Breitner János közkedvelt slágere, a „Konstantinápoly” szolgált:

*„Hajnalfényben ég a Boszporusz,
Egy kis barna bőrű, bús legény,
Ali áll a sarkon és nyújtja a kezét
Baksisért, a baksisért.”*

Utána felcsendültek a Torriani-dalok, s legfeljebb a számok sorrendje változott néha: *„Pedro aus Caracas in Süd-America”... „Kalkutta liegt am Ganges”... „Siebenmal in der Woche”...* A nyugdíjas korunkra is fennmaradt e-mail kapcsolatunk révén akkori katonatársam, Kevevári Gyula (nyugodj békében, cimbora!) arra is emlékezett, hogy '61 április 12-én stúdióunk a kezét baksisért nyújtó Ali kíséretében konferálta be, hogy Gagarin az űrbe szállt.

Innen sorolhatnám a katonaélet eseményeit, történeteket a sakkozásnak, fókázásnak becézett folyosóápolásról, az újoncbosszantó vakriadókról, a kopaszok eszetlen futtatásairól. A „szívatás” szó akkor még nem gazdagította szókincsünket, így a „kibaszás” jegyében fogantak a jellegzetes seregbéli esetek és egyéb, évekkel később legendává nemesült primitív ökörségek.

MÁSODIK TÖRTÉNET

Kapca és a Morse

A hírzászlóalj iskolaszázadának katonája lettem, annak is a rádiós szakaszában. R-10-es és R-20-as rádió adó-vevőnek használható vasládákon tették próbára silány elektrotechnikai képességeimet a gimnáziumi fizikatanároknál nem toleránsabb kiképzők.

A tejfelszőke Bata főhadnagy villámgyorsan felfogta, hogy engem nem érint mélyen a rádiótechnika. A Morse-jeleket még keservesen belém sulykolták, mert minden új ismeret izgatott és mint zenészt, elbűvölt a ritmikus csicsérgés. A billentyűzésben elért 80-as forgalmazási sebességgel, ami percenként 80 betű továbbítását jelentette, a magam részéről tökéletesen elégedett voltam. Nem úgy a főhadnagy, aki a tiszti iskolás jelöltektől már a bevonulás után pár hónappal elvárta a 120-as tempót.

Bata szakaszparancsnok – dicséretére legyen mondva! – lelkesen préselte belénk a híradó ismereteket. Hamarjában gyanút fogtam, hogy a nyíregyházi kiegészítő parancsnokság verbuváló embere hiába ígérte nekem, én a

büdös életbe' nem leszek tolmáctiszt, legfeljebb valamilyen hírfelderítőnek nevezett vitézlő hadfi.

A felismerést követően sok szabadidővel ajándékoztam meg magamat. Ahogy tehettem, könyvet rejtettem a padomba. Olvasgattam vagy épp lengyel novellákat fordítottam. De csak akkor, ha a főhadnagy figyelmét saját magasröptű előadása annyira lekötötte, hogy nem figyelt az én csendes piszmozgásomra. Előbb-utóbb rutinra tettem szert, de így sem kerültem el az irodalom elkobzásával járó néhány lebukást.

Nem mindig a főhadnagy adott elő. A Morse-oktatást a rajparancsnok, az alacsony termete miatt „hátrányos helyzetű” Pál Gy. őrzető tartotta, aki a kopaszokat általában, az érettségizett tiszti iskolás jelölteket pedig kifejezetten utálta. És – bármennyire hihetetlen – bevonulása előtt tanító volt! Nála nehezebben ment a pad alatti sumákolás (habár őt magát „Sumák” csúfnévvel illették). De ahogy csak alkalom adódott, őt is kicseleztem. Sokadszor olvastam újra a Svejket – már amennyire ez a krumplivirágos, keskeny vágányú őrnagy

békén hagyott. Hašek történetei az ökörségeket enyhítő intellektuális borogatásként hatottak, segítették a seregbeli amatőr és profi fél-eszűek elviselését.

A kapca volt az első hadfelszerelés, amelynek tekerési technikájához a humán érettségi kevésnek bizonyult. Némi szakértelemre ezen fontos tárgyban a jó szándékú öregkatonától, Dési Gézától tettem szert. Nevét sokáig hálafohászba foglaltam, amikor láttam, hogy az ügyetlen kapcatekerés egyik-másik újonctársamnál véresre tört lábat produkált az alakuló téren töltött kemény ismeretszerzés, az „alakizás” után.

Hozzánk képest a későbbi évek zoknis, surranós katonái a Magyar Néphadsereg operett harcosainak számítottak. A mai fiatalok közül pedig legfeljebb azok sejtik, mi fán termett ez a bűdös rongydarab, akik olvasták a Svejket. (Leírásommal igyekszem most ezt a kultúrtörténeti reliktumot, a rég elrohadt néprajzi tárgyi emléket az utókor számára megörökíteni.) Nekünk 1960-61-ben még volt valódi, eredetileg talán fehér színű gyolcsunk, de mire

mi Bernáth főtorzsnél ebben a javadalmazásban részesültünk, a lábrongyok szürkés-barnára változtak. Minta a terepszínnel a kapcának is álcázás lenne a feladata. A szürke a penésztől származhatott, a barna a feltört lábakból szivárgó vér, valamint a csizma lábszárvédőjére suvickolt barna boksz maradványa lehetett. A heti kapcacserek között azért mostuk ki rongyainkat többször is a jéghideg csapvízben, hogy valamelyest elviselhetővé tegyünk a 70 fős körlet (civilisen: hálósoba) éjszakai levegőjét.

A két kisméretű vaskályhával alig fűtött, hatalmas, betonpadlójú teremben egyéb légszennyező tényező is előfordult. A különleges hatás akkor vált orral és füllel érzékelhetővé, amikor a vacsorára osztott babgulyás, majd a kantinban lecsordított családi sör és 30 deka nápolyi után tértünk nyugovóra. Nem volt ez ritka esemény, így a vacsorák utóbúze is katonáskodásunk stabil élénkítő elemévé nemesedett. Maga a látvány is felemelő volt: éjjel a napi izzadságtól gőzölgő bokaszíjas, durva, barna csizmákba a katona szabályosan (elvágo-lagosan!), csizmaszárra kihajtogatta a verejték-

től nedves kapcát, majd mérnöki pontossággal az ágya végéhez illesztette a „művet”.

Pál őrzető az „elválogalosság” szak tekintélye, virtuóza volt. A kopaszokkal szemben táplált undorát a leglátványosabban e tárgyban volt alkalma fitogtatni. A sereg nyelvén stokinak becézett hokedlin pengevékonyra hajtogatott gyakorlóruha a nyamvadt kopasz lelkes igyekezete dacára is mindig korrekcióra szorult. A „hibák” észrevételezése ordítózásban teljesült ki. A félpercnyi szünetekkel, üvöltve ismétlődő vezényszavakra („Ébresztő föl!” – „Takarodó!”) a vaságyból tízszer-hússzor is ki kellett ugrani, amíg az őrzető elvtárs(!) kénye-kedve úgy tartotta vagy szerencsésebb esetben rá nem unt az egzecíroztatásra. A hatalmát kéjesen élvező tisztas itt bosszulta meg a kitolásokat, amiket a hasonló ősprimitív elődöktől kapott egy esztendővel korábban, amikor még ő volt kopasz. A nagykőrösi illetőségű Pál Gy. számára bosszúvágya kiélésében az volt a többlete, hogy bennem földijére, egy másik egykori nagykőrösire lelt, méghozzá egy tisztjelölt örömkatonára. Kapcsolatunk pocsék minőségéből értettem meg, hogy a hadseregek

működésében milyen fontos a tisztési és tiszt-helyettesi gárda. Az emberformájú csikók meg-alázó betörését nem a tiszteknek, főtiszteknek, tábornokoknak kellett elvégezniük.

A hašeki történetek irodalmi vigaszul szolgáltak: a derék cseh bakának még Pál őr-vezetőnél ostobább bajtárs is jutott. Az már csak színezte a hangulatot, ahogy a reggeli eligazításokon, mint üde jelenség, megjelent a kis fekete bajuszos, öregedő szolgálatvezető, Bernáth főtörzsőrmester. Ahogy a látótávolságon is túlérő folyosón egysoros vonalban sorakoztunk, teszem azt levélkiosztáshoz vagy parancshirdetéshez, mániákusan ordított ránk: *„Dőljenek előre!”* Az öreg „jutasi maradvány” még akkor is ordított, amikor az előredőléstől már majdnem orra buktunk. A főtörzsi zsenialitás, a sokoldalú vezéregyéniség útban az étkezde felé bontakozott ki maradéktalanul. Ilyenkor képzeletben előléptette magát századunk parancsnokává, és, hogy jó étvágyunk jobb legyen, bár ebben sohasem volt hiány, aperitif gyanánt *„vigyázz menetet”* vezényelt, amit – miként a katonaviselt művelt olvasó tudja – *„Szakasz! Vonalba fejlődni!”* vezény-

szavak előztek meg. Korgó gyomorral, reszkető inakkal így kellett megtennünk vagy száz métert az étkezdéig, ám ebből a buliból a krumplivirágosok kimaradtak, mert ez a finom kis étvágygerjesztő csupán nekünk, smirgliknek járt.

Vigaszul olykor- olykor „Nóta in-dulj!” vezényszó bődült fel a laktanyaudvaron, s akkor a csattogó díszlépés helyett a kedvenc dalunkkal éhgyomorra emlékeztünk a nem is rég múlt időkre:

*Diák kislány, napkelet hajnalán,
A hárs alatt, vártam rád oly sokat.
Ott voltunk boldogok,
Hol az öreg Tisza ballagott,
Szívtuk az öreg hárs illatát,
Egymás karja közt, babám.*

HARMADIK TÖRTÉNET

Tepertő kapros-túrós rétesrel

Az alapkiképzés első két hete bizonyult a legsanyarúbb katonaidőnek. Cikáztunk, mint pók a falon. A pergő napokat az ébresztő és a takarodó szegte be. A hatalmas alakulótér aszfaltszürkéjébe csak a reggeli, ebéd és vacsora kevert élénk színeket. Az eszeveszett hajkurázsás utáni farkaséhséget a néhány századot befogadó ebédlő hizlaló, ám sohasem ízletes menüje ritkán enyhítette. Mi több, a kéthetes karantén-időszakban még az ebédlő falához simuló kantin látogatását sem engedélyezték. Nem csoda, hogy a korgó gyomrok is dúsították a hetven katona hálókörletének éjszakai zaj- és zörejkészletét.

Vaságy-szomszédom, Béri Jani, akivel mindjárt az első nap cimboraságba keveredtem, egy ilyen éhség-gyötörte éjszakán kiváló ötlettel rukkolt elő: „*Gyerünk komám kajálni!*” Jó ötlet, gondoltam, de mit és hogyan és honnan vegyünk valami fogunkra valót? Janinak kész terve volt. Megvalósításához a friss, falusi

májjas hurka korrupciós ígéretével be kellett szervezzük a folyosó asztalánál bóbiskoló körlet-ügyeletes öregkatonát, aki azután kinyitotta nekünk a fegyverraktár ajtaját.

A zseblámpa fényénél több tucat dob-
táras PPS géppityu és két vagy három DT golyó-
szóró nézett velünk farkasszemet. Lekenyere-
zett, helyesebben lemájashurkázott szövetsé-
gesünk, az öreg harcos csak halovány világítást
engedélyezett, nehogy a közeli kapusfülkében
szolgálatot adó piros karszalagos ÜTI (civil
olvasók kedvéért: ügyeletes tiszt) felfigyeljen a
szokatlan éjszakai fényre. Hivatásos katona
létére is elájulhatott volna a fegyverszobában
éjfél körül fehér molinó gatyában kísértő, mezít-
lábás szellemek láttán.

Úgy gondoltuk, hogy ennyi fegyver hár-
munknak bőségesen elég lenne, hogy rajta-
üssünk a laktanya hadtáp élelmiszer raktárán
vagy rengeteg májas hurkáért kiraboljunk egy
kiskunfélegyházi hentest. Mégsem erről volt
szó. Jani barátom nagy és hasznos titok birto-
kába jutott. Megtudta, hogy „vesztegzárunk”
végéig itt, a fűtetlen fegyverszobában tárolják
az újoncok családjaitól érkezett csomagokat.

Barátom tudta azt is, hogy az ő dunántúli szüleitől is már ott kell lennie a kolbással, hurkával, tepertővel és süteményekkel teli csomagnak. Nem tévedett.

Óvatosan, hogy visszazárható legyen, zsilettpengével felnyitottuk a csomagot. Előbb az öregkatona megvesztegető jutalékát, a nagydarab májas hurkát szeltük le, utána egy lőszerláda tetején megterítettünk, széknek két rohamsisakot léptettünk elő és végre korgó gyomrunk szelídítésébe fogtunk. A csomag mélyéről elénk táruló finom falatok láttán arról is megfeledkeztünk, hogy kevés olyan barátság-talan hely létezik a világon, mint takarodó után egy laktanya.

Lakmározásunkhoz kies, otthonos környezetet nyújtott a falusi konyha illatát árasztó rideg fegyverszoba. De volt egy kis bökkenő! A disznóöléses kóstoló ízes falatjaihoz kenyér dukált volna, ám Jani jószágos szülei nem gondolták, hogy a kartondobozba egy veknit is be kellene tenni.

A rendkívüli helyzet a találékonyság patrónusa! Szorultságunkban felismertük, hogy

a túléléshez a tepertő és a kapos-túrós rétes a lehető legkiválóbb párosítás, s mire az aranybarnára sült ropogós tepertőből jó fél kilót begyúrtunk, a mákos kalács és a füstölt kolbász együttese is természetes ízharmoniót kínált. Ha manapság emlékezetembe idézem az 1960-as novemberi lakmározást a fegyverszobában, önkéntelenül beugrik Jules Renard mondása: *„Az ízetlen sütemények szerettetik meg a kenyeret.”* Persze az idézet sántít, mert Béri mama süteményei nem voltak ízetlenek.

A sorkatonai élet regényekben, novellákban, riportokban, magánlevelekben, kabaré jelenetekben és férfitársaságok kocsmai emlékezéseiben ezerszer „megénekelte” ügyes-bajos dolgai, a múltó idővel humorossá szépülő ismert esetei velünk is sorra megtörténtek. Ezekbe szövődött be a mi kis kiskunfélegyházi vitézkedésünk egyedi pikantériája.

NEGYEDIK TÖRTÉNET

Jampizenekar a Seregben

Katonai szolgálatom napos oldalával, az összes hadbéli ökörséget megszépítő jelenet-sorral a muzsika ajándékozott meg. Egy novemberi szombat reggelen kellemes jelenségként tűnt fel az egyenruhájában is civilnek, inkább kultúrházi népművelőnek ható, intelligens, fiatal százados, a laktanya kultúrúrtisztje. Ő volt a KISZ-klub gazdája.

A százados felbukkanása azon a reggeli parancs kihirdetésén, majd emberi hangja felmelegítette a folyosó télen-nyáron dermedt levegőjét. Felhívta figyelmünket a KISZ-klubra, ahol esténként, a foglalkozások után vacsoráig szórakozhatunk vagy, hogy pontos legyek, elűzhetjük az esti tétlenség unalmát.

Elhangzott egy varázserejű mondat is, amely boldogabb idők eljövetelét vetítette előre és még a svejki vigasznál is többet ígért a hátralévő hónapok elviselése reményében: *„Lépjén ki, aki tud valamilyen hangszeren játszani!”* Villámgyorsan kiléptem, s velem együtt

még két újonc tett közelítő lépést a százados felé. *„16 órára várom magukat a klubban”* - hangzott a biztató „parancs”, de még lappangott bennünk a gyanú, hogy valamilyen mázsás zongora emeletre cipeléséről lesz szó...

A százados – resteltem, a nevére nem emlékszem – a KISZ-klub sarkában egymásra pakolt dobozokról, tokokról méltóságteljes, lassú kézmozdulattal, mintha szobrot leplezne le, lehúzott egy nagy fekete műbőr leplet. Hangszertokok és tok nélküli csupasz hangszerek bukkantak elő. Egy halom vadonatúj, csillogó zeneszerszám! Első pillantásra látszott, hogy egy jazzband vagy egy tánczenekar hiánytalan hangszerkészlete tárult a szemünk elé. *„Osszák el, vegyék birtokukba, a maguké, amíg katonák.”* Ezzel magunkra hagyott bennünket, de még távozóban visszaszólt: *„Beszéljék meg, milyen zenét tudnának játszani. Holnap ilyenkor itt találkozunk.”* Magunkra hagyott minket, nem kezdett helyettünk gondolkodni.

Különös véletlen, de egyik hangszerre sem volt két vagy három jelölt, csak hogy a nagybőgőhöz egyetlen muzsikus sem akadt. Sopánkodtunk is emiatt...

Mellőzhettük a hosszadalmas repertoárvitát, mert egymásra és a hangszerekre pillantva gyorsan eldöntöttük, hogy tánczenét, slágermuzsikát játszánánk. A zenészek szavak nélkül is értenek, egyetértenek. Tüstént kiderült, hogy közöttünk a legképzettebb muzsikus a tangóharmonikás Solti Feri. Öregkatona volt, most mégsem amiatt vállaltuk az alárendeltséget. Ahogyan ujjai végigfutottak a Weltmeister billentyűin, azonnal tekintélyre tett szert előttünk. Utána mindenki a saját hangszere után nyúlt. Reichert Laci a hegedűn ugyancsak iskolázott zenésznek bizonyult, Siklósi Béla (Siki) őrvezető kiválóan pergette a dobverőket, „Csurák” honvéd (becenevét a klarinét zenésznevéről kapta) hangszere is dzsesszesen felsikoltott az improvizált futam végén. Jómagam a jazz-pisztonon dobtam be a „Cseresznye-virágzás” hatásos hajlítását.

Szóval együtt volt a banda. A korgó gyomor sem tudta legyőzni a zene iránti boldog felindulásunkat, észre se vettük, hogy átmuzsikáltuk a vacsorát. De a nagybőgős hiánya feletti aggodalmunk nőttön nőtt.

Napok teltek el ígéretes, jó hangulatú próbákkal, gyűlteek a dalcímek, néhány számmal már az igényes zenész, Solti Feri is elégedett volt. Az ötvenes évek magyar és külföldi slágerreit, swinges-jampis számait szólaltattuk meg: „No, nézd a tökfilkót...” – „Isztanbul” – „Marina” – „In the Mood” – „Bye, bye blackbird” – „Sétahajó” – „Az én apukám”...

Századosunk elégedetten ölelgetett bennünket: tudta, hogy eleget tett a hadosztály elvárásának (parancsának) – a vásárolt hangszerek megszólaltak, a Bem József laktanyának megszületett a zenekara! Hogy, hogy nem, még az akkoriban imperialista jampizenének minősített számok is megszólalhattak. Lehet, hogy botfűlű volt az elhárító tiszt?!

Csakhogy még mindig nem volt nagybőgősünk... Egyszer csak lett! A százados rájött, hogy zenész-kutatóban még nem is minden alegységnél járt. Egy hét múlva, szombat délután topis-szakadozott gyakorlóruhában betoppant a klubterembe egy magas, vékony szemüveges fickó. Mondta, hogy a százados küldte, és ő lenne a bőgős. Amikor Solti Feri a kezébe nyomta a nagy barna basszus-brummo-

gót, a jövevény zavarba jött és jobbnak látta, ha őszinte vallomást tesz. Könyörgőre fogta: „*Srácok, sohasem böngöztem, de én biz’ isten megtanulok rajta. Énekelni tudok, jó ritmus-érzésem van... Ne rúgjatok ki...*” Így maradt a síófoki Vajnai Laci nem csak a banda megsajnált potyautasa, hanem heteken belül nélkülözhetetlen muzsikusa is. Ő komponálta, szövegezte, hangszerelte a zenekar indulóját („*Subidubi subi dáb subi dáb subá...*”) és az első nyilvános fellépésünkön, az egyik Félegyháza-környéki tévész bálján már pompás böngősként és énekesként mutatkozott be.

A zenekar természetesen ingyen muzsikált. Az alakulat velünk tett eleget a honvédség társadalmi kisugárzása, a lakossági jó kapcsolat követelményének.

„*Fő az óvatosság, fiúk!*” – kezdte a banda eligazítását a zenekarvezető tangóherflis, akinek volt némi tapasztalata az akkori kultúrpolitikai igények terén. – „*A műsorba a közönség józan állapotának átmeneti idejére néhány illendő számot is be kell tenni.*” Feri ezért a bálók kezdetére a kor egy-két vonalas slágerét is begyakoroltatta velünk. Közéjük tar-

tozott a „Vadvirágos tarka rét”, a „Lila orgonák” és a „Kétszer kettő néha öt”.

Az ötvenes évek verhetetlen falusi slágerével azért mégis felsültünk a téesz-bálon. Az én Nagy Ötletem totális vereségeként kell elismernem, hogy megtartottuk a szokásos tombolasorsolást, s annak főnyereménye volt, hogy a zenekar a nyertes által megadott személyhez címezve eljátssza a következő dalt:

*„Szénát hordanak a szekerek, szekerek,
Én a bakon ülök teveled, teveled...”*

A főnyereményt egy széles vállú, jól megtermett fiú nyerte. Amint kisorsolta magának a szénahordó slágert, odalépett Solti Ferihez és megkérdezte: „Muszáj ezt? Valami rázósabbat nem lehetne?” A vendég kérése parancs. Felpörgettük hát a nagy számunkat. Fal- és fülrepezstően zengett-zúgott a „Rock az óra körül”. A kultúrterem soha nem látott rockizásnak volt tanúja. A kombájnos KISZ-titkár a pesti belvárosi hábék aranyifjait megszegyenítő koreográfiát produkált selyemblúzos, piros szoknyás, fekete bugyis partnernőjével, akit hol a vállán átdobott át, hol a két lába között

húzott vissza úgy, ahogy az „a nagykönyvben meg van írva”. A szénahordó szekerek bevetésével ez volt az első és utolsó ideológiai prevenciónk.

Fizetségünk a téeszekben és az állami gazdaságban egy-egy vizeskanna savanyú, alföldi kocsisbor volt. Lehetett az tíz vagy tizenöt liter is, jutott a „gázsiból” a katonatársak kulacsába, amikor vasárnapra virradóra a GAZ-kocsi visszazsuppolta a bandát a laktanyába.

ÖTÖDIK TÖRTÉNET

„Derékszíjat, bokaszíjat lecsatolni!”

A muzsika szárnyán kezdett elviselhetővé válni a katonaélet. A délutáni zenekari próba mindenért kárpótolt. Az aktív zenélés jóvoltából vált operett könnyűvé a nap közbeni kiképzés, a Morse-jelek prüttyögtetése a „csőbúgó” (zsargonunkban „csőbőgő”) nevű Morsebillentyű kihangosítóval vagy épp Pál Gy. őrzvezető *„jobbra-át-balra-át-irány-az egyeneslépés ‘dulj’* szövegezésű szabadtéri előadása. Aztán jöttek a szombatok, amikor mentesültünk a tisztesek baromkodása alól. Bennünket ezen a délutánon nem baszogathattak a tisztesek. A lazának minősített zubbonygomb ürügyével nem tarthattak vissza a kimenőről, ki maradásról. Jött értünk a kultúrszázados, mi pedig tokostól hónunk alá csaptuk a hangszereket és irány a város vagy a falu. Egyszer mégis baj lett a dologból!

A zenekart nemcsak a zene és a muzsikussal összetartás tette boldogító oázissá. Köz-

megbecsülés védett minket azért is, mert igyekeztünk segíteni, akin csak lehetett. Olykor azon is, akin nem lehetett.

Az ominózus eset a jeges 1961-es februári vasárnap hajnalán történt. Akkor már havonta egyszer, szombat estétől vasárnap pirkadatig a félegyházi helyőrség tiszti klubjában játszottuk a talpalávalót a tisztek és családjuk valamint kedveseik örömeire. Műsorunkba egyszer-egyszer becsempésztük a kor kultúrpolitikájába nem illő, „nyugatmajmoló” számokat is. Olyankor bátorkodtunk tágítani az öncenzúra abroncsán, amikor épp nem volt kísértünkben a századosunk, mert féltettük a jóembert, nem akartuk őt engedékenységeért a poltiszt vagy az elhárítás markába terelni.

Éjfélutánban konstatáltuk, hogy a mulatózó tisztikar statisztikailag jelentékeny hányada borban, sörben, pálinkában már feloldotta ideológiai öntudatát. Ilyenkor egy-egy Elvis-rockira is merészen rázendítettünk. Emlékeztetek: némi fáziskéséssel nálunk ekkor tört ki az Elvis-láz és a Bill Halley-őrület. Lázás átéléssel játszottuk mi is a „*Rock Around the Clock*”-ot és a „*Jailhouse Rock*”-ot, s a tiszt elvtársak párjaik-

kal éppúgy – legfeljebb esetlenebbül – rázták a jampitáncot, mint a „swingtónik” mondjuk egy utcával távolabb, a másik félegyházi parketten. Nem is ebből lett a baj!

Az inkriminált eset úgy kezdődött, hogy a hadosztályközpont egyik alkohol-lágyította főtitstje, nem emlékszem, ezredes, alezredes vagy csak őrnagy volt-e, odatántorgott hozzám. Durva rántással lekapta számról a trombitát és a képembe üvöltötte: *„Hófehér gyöngyvirág! – azt kell játszani!”* Nem akárki volt ez a gálamundéros főfőszer, így jobbnak láttuk berekeszteni a dixi-stílusban játszott *„Padmaszkoვნյე véცserát”* és – parancsára – rázendítettünk a Gyöngyvirágra... Micsoda szerencsétlenség! A dal szövegét nem ismertük, így csak hangszereink szólaltatták meg Hollós Ilona dalát. A főméltóság új parancsot ordított: *„Nem sumákolni, énekelni faszikáim!”*. Amint megrendelünk a sokadik korsó és legalább annyi fél rum hólyagnyomására kitántorgott a klotyóba, egy kis szünetet tartottunk. Sebtében, emlékezetből összeillesztgettük a sláger szövegét, s amikor másodszor is jött a parancs – dalra fakadt a banda.

*„Hófehér gyöngyvirág, áruld el nekem,
Hol az én kedvesem, hol a szerelmesem?
Hófehér gyöngyvirág, te megmondhatnád tán,
Akit várok, az gondol-e rám?”*

Eljátszottuk egyszer, újabb parancsokra eljátszottuk másodszor, harmadszor, negyedszer... De amikor a tizedik gyöngyvirágra jött volna az ukáz, és közeledett a hajnali kettő, belefújtam a pizstonomba és hogy-hogy nem, az „*Il silenzio*”-t sikerült belőle kicsalogatnom. A tisztí klub pincérjei hálatelt szemekkel és konyaktelt decis pohárral köszönték meg, hogy így adtam a legutolsó vendég tudtára a záróra tényét. A végelgyengüléshez közelítő főfőszer látszólag bele is törődött a gyöngyvirágmentes hajnali fináléba, ám kiderült, hogy hatalmának súlyát még ebben a súlytalansági állapotban is képes volt érvényesíteni.

Összepakolunk, és mint rendesen, most is ott, a nőtlen tisztí szállásnak is otthont adó tisztí klub Kossuth Lajos utcai kapualjában, az öreg templommal szemben várakozott ránk néhány önkényesen kimaradást hosszabbító

katonatársunk. Nem rohantak be éjfélre a laktanyába, mert tudták, hogy a hangszertokok cipelésének ürügyével mindig sikerül őket visszacsempésznünk. Most mégsem így történt.

A hat zenészünkkel három potyázó-kimaradó „többlet” érkezett a Bem laktanya kapujához. Megesett, amire eddig még nem volt példa: az ÜTI leszámolta a bandát és sorra kinyittatta a hangszertokokat. Az enyémből nem kevesebb, mint két konyakos- és egy rumosüveg került elő. A trombitámat pedig a hóna alatt hozta a létszámfölötti tizedes, a hadtáp írnok. A főkapunál lepleződött bűnért természetesen én vittem el a balhét.

„Derékszíjat, bokaszíjat lecsatolni!” – hallottam az ÜTI kecskeszarhoz hasonlóan pattogó vezényszavát, majd az ügyeletes alegység a fogdába vezetett. A kóterban netán elkövehető öngyilkosságot megelőzendő, az ügyeletes tiszt nem feledkezett meg a rajtam lévő szíjak eltávolíttatásáról, de – micsoda szerencse! – elkerülte a figyelmét, hogy az írnok a trombitámat a hónom alá dugta. Az ügyeletes alegység katonái cinkosan hagyták, hogy így,

hangszerestől vonuljak be a háromnapos szigorított fogszira.

Másnap csak a trombitám hangfogóért kellett a klubba felküldeni az egyik fiút, annak érdekében, hogy az őrség és a velem együtt lecsukott három katona zenerajongását immár halkított trombita szólóimmal elégíthessem ki. Nem hiszem, hogy bármikor is lehetett ilyen hangulat a félegyházi laktanya fogdáján. A három napon annyit ettem, ittam, hogy ha hosszabbra nyúlik az elzárás, jól kigömbölyödtem volna. A kantinból is hozták a fiúk a javaikat, csak muzsikáljak.

Ekkor véstem jól az eszembe: a muzsikálás akár életmentő is lehet...

HATODIK TÖRTÉNET

Az angyalbórt nem rám szabták

Katonai élményeimet, ha leltározom, a zene öröme és a gyakori éhség kerül a top-listára. Emlékeim szerbe-számba vétele közben Kevevári Gyulával Varsó és Pest között e-mailekben cikáztattuk az emlékidéző sorokat. Sikerült a laktanya konyháját és a menedéket nyújtó kantint is történelmi korhúséggel felvillantani.

Gyulát idézem:

„Egy műanyag kupakos családi üveg sörért 10 Ft 50 fillért fizettünk, a 20 deka nápolyiért 4 Ft-ot. Ez volt a vacsoránk, mert az a kibaszott főszakács, a Török törzsőrmester ellopta a kajánk nagy részét. Emiatt a törzsfőnöknél, B. Kiss őrnagynál be is smúzoltam, és utána elég rendes lett a kaja. Hivatásos tiszt koromban találkoztam is ezzel a Törökkel. Azt mondta, hogy kevés volt a fizetése, ki kellett pótolni valamivel.”

(Gyula barátom – jogosan – még fél évszázad múltán is kemény szóval illette a rajtunk élőködő konyhás tiszthelyettest!)

Ha már ezt a mindig jó kedélyű, sajnos pár éve végleg eltávozott katonatársamat idézem, írói kötelességem a vele megtörtént naturalista esetet is megosztani az utókorral.

Diósgyőri illetőségű társunk mélységesen utálta Balázs őrnagyot, a századparancsnokot. Ellenszenvével nem volt egyedül, mert a tiszt szeméből örökös gyűlölet sugárzott. A beosztottjait sújtó, megalázó, fagyos tekintet mindenkit irritált.

Az őrnagy folytonosan szomjas lehetett, mert amint az irodájába belépett, azonnal friss vizet hozatott a szolgálattal. Az ominózus napon az én barátom, Kevevári honvéd (hözám hasonló örömkatona) és a diósgyőri fiú vált méltóvá a napos szolgálatra, így az írnek nekik szólt, hogy vigyenek friss vizet a parancsnoknak. Gyula feltöltötte a kancsót, ám társa elkérte és... belelógatta a férfiasságát igazoló testrésztét. *„Hadd igyon friss vizet a Balázs*

Gyuri!” Kevevári a kancsót a lefojtott röhögéstől reszkető kézzel vitte be az irodába.

Teltek a hónapok, s az idő múlásával egyre határozottabbá érlelődött a véleményem: nem nekem találták ki ezt a hivatásos katonásdit! Egyre képtelenebbnek tartottam, hogy majd én is ilyen gögös, rideg gyűlölettel nézhetek a katonáimra, mint ez a mi Balázs őrnagyunk. És persze a hófehér gyöngyvirágos őrnagy vagy alezredes módjára sem lennék képes mulatozni a tiszti klubban.

Ha csupán a törpenövésű Pál őrvezető és a fekete kefebajuszos, pattogó Bernáth fő-törzsőrmester lett volna hivatott betölteni a Magyar Néphadsereg madárijesztőinek szerepét, ők talán nem térítettek volna el ettől a hirtelen felindulásból elkövetett pályaválasztástól.

Körletbeli ágyszomszédommal, Béri Janival a „sereg kuvaszainak” neveztük a kisebbségi érzésüket a mi bőrünkön kompenzáló, talajközeli katonákat. Csaholásuk és kistílű gonoszkodásuk feledhető lett volna, de ők is a

katonaság általános érvényű szellemiségét (ha szellemiség egyáltalán létezett) vetítették elém. Éveknek kellett eltelnie, hogy a hivatásos katonákról a Kiskunfélegyházán formálódott lesújtó véleményem kissé módosuljon. De a következő évtizedekben megismert intelligens és emberséges katonatiszti kisebbség sem győzött meg arról, hogy talán mégis nekem való lett volna a profi fegyverforgatás. Baloldali neveltetésemmel nem ilyenek álmodtam a szocialista haza védelmére esküdöző haderő tiszti állományát.

Politikai rendszerváltásnak sem kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy a szememben a néphadsereghez hasonlóan sok más mesterséges tekintély is romhalmazzá omoljon.

HETEDIK TÖRTÉNET

Hány évet kapok ezért?

Még csak 1961-nél járunk! Taposom a kiskunfélegyházi Bem laktanya salakos és bitumenes útjait a körletről az ebédlőig, délutánonként a KISZ-klubig. A mindennapok ritmusát a Morse csiripeltetés, az alakulótéri csizmacsatogtatás, a lapátoló haptákolás, az étkezdére és a kantinra célzott éhes-szomjas rohamok formálták. A lapos unalomban kellemes aritmiát teremtettek a zenekari próbák.

A szabályos napirendbe egyszer-egyszer berobbant egy-két valóságos riadó is, tehát nem csak olyan, ami az öregkatonák és a főtörzs társrendezésében bemutatott show-műsornak számított.

Ezúttal teherautókkal meg mindenféle ormótlan rádióadó-vevővel és antennákkal zsúfolt, barnás zöld járműveken cipeltek el bennünket oda, ahol az imitált ellenség nézett velünk imitált farkasszemet. Mi meg imitáltan harcoltunk, ami a rádiós katonától a rövid „ti”

és a hosszú „tá” hangokból kombinált és rejtjelezett Morse-üzenetek lejegyzését követelte.

A magunkfajta bunkóknál sokkal okosabb, műveltebb tisztok a számháborúban azt játszották, hogy megfejtik az ellenség titkos kódjait. Csakhogy a mi álmosító betűszedegetésünk annyi alkotói kielégülést sem kínált, mint az eb nyomában az ürülék-szedegetés a parkban. A forgalmazásnak is nevezett többórás háborúsdiba, ebbe a titi-tátá özönbe pocskul bele lehetett fásulni. Kómás állapotából a katona néha arra riadt, hogy a homloka nagyot koppant a rádiós kocsi asztallapján.

Éjfél is elmúlt, mire lejárt a rádiós forgalmazó szolgálatom és végre szédülten lekecmeregettem a sátorba. Úgy elaludtam, mintha a műháborúban megsebesült valódi haldokló lettem volna. Felébredtem... Dehogyan ébredtem, felébresztettek! Pál őrzető rugdosott ki a vackomból, a köpeny, pokróc, sátorlap rendetlenre gyürködött gomolyagából. Nem lehetett könnyű dolga, mert, ahogy az időt rekonstruáltam, fél óránál többet alig aludhattam. Hozzászoktam a rajparancsnok hülye ötleteihez, de most a szokottnál lassabban fogtam

fel, mi oka lehet az ébresztőnek. Végül kiderült, a Magas Hadvezetés volt szíves parancsba adni, hogy az ellenség támadása miatt a rádiós rajnak azonnal át kell települnie a térképen jelölt távolabbi pontra.

A süvöltő szélben a hó majdnem vízszintesen zuhogott, mi pedig lobogó harci kedvvel, kitörő lelkesedéssel felkapaszkodtunk a nyitott platójú teherautóra. Azoknak volt szerencséje, akik a pár kilométeres utat a meleg rádiós kocsira, a K-130-as Csepel belsejében tették meg. Mert ugye az áttelepüléskor az új körlet eléréséig sem szünetelt a háború az éterben, az R-30-as billentyűje mellett.

Nekünk, a történetesen „pihenőben” lévő katonáknak más dolgunk nem volt, mint hogy magunkra aggassuk a hátizsákból, sátorlapból, gyalogsági ásóból, az acél bili névre is hallgató rohamsisakból, PPS-géppisztolyból és a tartalék tárból, tártáskából álló hadicókmókot. Aztán, mint egy-egy megkerült karácsonyfa, kaptassunk fel a Csepel platójára. Mélyen a homlokunkba húztuk a sapkát és a zötykölődő teherautón a hófúvásnak ellenszegülve, egymásnak dőlve folytattuk a sátorban megszakított alvást.

Az új helyszínen – bocsánat: harcállásponton! – sorakozóval kezdődött az új élet. Eszeveszett fordulatra kapcsoltak az események: a felszerelések ellenőrzése következett. Kiderült, hogy a cuccaim közül a legfontosabb, a géppisztoly hiányzik. Jelentések indultak szolgálati útjukra. Talán még a Morse-billentyűk is továbbították a rendkívüli eseményt a mi kis rajunktól a Legfelső Hadvezetéshez. Ki tudja, talán még a minisztert is felébresztették... Percek múltán visszafelé jött az üzenet: „*Őrizetbe venni!*” Két fegyveres harcost adtak mellém, beültettek egy GAZ-kocsiba, és irány Kiskunfélegyháza...

Az úton a kilométerórát lesve tudatosult bennem, hogy a Bem laktanyától nem is messze tört ki ez a háború, de a hóverdeste szélvédőn át alig látható út mégis lassan fogyatkozott. Fogolykísérőimmal találgattuk, hány évet is kaphatok a tettemért, a fegyver elvesztéséért. A sereg belső ügyeiben járatosabb sofőr 6-8 évre taksálta, de a két fegyveres bokorugró jakumó állította, hogy ha mindent bevallok, kevesebb is megúszhatom. Ezen

kellemesen elvitáztattak. Illemtudó hadifogolyhoz méltóan szótlánul hallgattam őket, de a hátamon a rémület hidegglélése görgött fel s alá. Mert ugye ha vallatás lesz, akkor nekem valamit be is kellene vallani... de mit? Azt mégsem mondhatom, hogy „ki a fasz tudja, hova lett az a kurva fegyver?”

A fogdába ezúttal is derékszíjtól, nadrágszíjtól, bokaszíjtól fosztottam, ám most trombita nélkül vonultam be, s ott történetesen egy vadidegen őrlegység ismeretlen, morc öregkatonái voltak szolgálatban. Az első percben úgy néztek rám, mint egy marslakóra, mert szokatlan volt a minősítésem: „*További rendelkezésig előzetes letartóztatásban*”. A szemükben én nem a szokványos laktanyai függelem-sértés miatt kóterba vágott főszer voltam, sőt azt sem lehetett tudni, hogy a futkosó vagy a szegedi Csillag börtön lakója válik-e belőlem... Nem mosattak velem követ, a csizmájukat sem kellett kibokszolnom, s miután a valódi börtönbüntetésem előrevetítette árnyékát, szemükben a bajtársi együttérzés halvány jelei lobbantak.

Lélekben felkészültem életem második, de most aztán tartósnak ígérkező szabadság-

vesztésére. A komendáns századtól idevezényelt fogdaügyeletesek között akadt egy sikertelen autólopás elismeréséül börtönviseltté vált öregkatona, aki úgy ítélte meg, hogy legfőbb ideje a tetoválásnak, mert *„milyen ember az, akinek még tetoválás sincs a karján...”* Nos, lett!

Vacsora után a fiú előteremtett egy primitív eszközt: két varrótűt cérnával szorosan egymáshoz kötözött, majd fekete tustintát is hozott. Ceruzával a karomra rajzolta a megörökítendő és az így kijelölt nyomvonalon milliméterenként bökdösni kezdte a bőrömet. Itt-ott felszisszentem a fájdalomtól. Arra gondoltam, hogy jó ezt megszokni, talán a vallatás sem lesz sokkal rosszabb. Bűnözőhöz méltóan tűrtem, amíg olvashatóvá nem vált a kínai Han írásjelekkel a „pengjou” (barátság) szó. A következő negyven évben soha sem dicsekedtem ezzel a műremekkel: rövid ujjú ingben ritkán jelentem meg intelligens társaságban, hogy elkerüljem a magyarázkodást a kínai nyelv és a kínai emberek iránti vonzalmamról. Maga a tetováló katonatárs volt az első, aki hülyének nézett. Meg is mondta őszintén: *„Ilyen marhát még nem tetováltam, aki nem a csajának a nevét véseti a karjába...”*

*vagy legalább egy horgonyt meg egy kígyót...
na, de nekem aztán mindegy, kisapám...”*

Ekkor jött a pozitív kifejtés, a happy end – a szabadulás! Fogságom második napjának delén mégsem az elhárító tiszt, nem is az ügyész és nem is a kivégző osztag jött értem, hanem maga Bernáth főtörzsőrmester... személyesen! Az örökké haragosan pattogó emberkét most láttam először mosolyogni, amint rám förmedt: *„Idefigyeljen katona! Meglett a maga fegyvere.”* És mire újra szabályosan felcsatolt bokaszíjjal és a khakiszín egyengatyámba visszafűzött nadrágszíjjal kettesben haladtunk, persze alakiasan lépést tartva a fogdától a századkörletig, a szolgálatvezető leplezetlen örömmel tudtomra adta, hogy a hadgyakorlaton, vagyis a műháborúban a mi korábbi települési helyünkre vezényeltek egy másik alegységet. Azok meg a laktanyába visszatérés után a rovincsoláskor találtak egy fölösleges géppisztolyt. Száma meggyezett az én elbitangolt PPS-em számával.

Így lettem újra szabad ember, így töltöttem le életem második és mindmáig, 74 és fél éves koromig utolsó rabságát.

NYOLCADIK TÖRTÉNET

Így lettem tökösnővér és tolmács

Nem sokáig osztozhattam a század nagy megkönnyebbülésében. De voltaképpen mit is számított a csont-, ezüst- és aranycsillagosoknak az én kicsinyes privát megkönnyebbülésem, hogy nem állítottak a hadbírótság elé? Olyan ez, mint a gyomorműködés: kinek mi köze hozzá, hogy többnapos szorulás után végre eljött a boldogító megkönnyebbülés?

Katonai pályafutásom új szakasza a lak-tanya gyengélkedőjén rutin vizsgálattal kezdődött. Semmire sem panaszkodtam, de az orvostanhallgató tartalékos alhangya valamilyen tapintható kidudorodásra figyelt fel a nyakamon. Gyanakvását, hogy strúmám lehet, két nap múlva a kecskeméti honvéd kórház doktori megerősítették. „25 %-os *struma nodosa*” – ez került a kórlapomra és harmadnap már az altatást végző bájos arcú nővérke nézett velem szelídített farkaszemet a sebészeti műtőben.

Nos, maga az operáció – a kiváló orvos-alezredes műve – említést sem érdemel. Mit sem éreztem belőle, majd hetek múltán azon kaptam magam, hogy meggyógyultam. Mégsem elhanyagolható fordulatot hozott a kórházi lábadozás két és fél hónapja. Igen, a strúma-műtét után két és fél hónapig „lábadoztam”, ha ez a munkavégzésnek is mondható állapot egyáltalán lábadozásnak minősülhetett. Kellemes negyedév, a katonaidő civilesen laza intermezzója következett, egyetlen súlyosbító hátránnyal: el kellett felejtennem a muzsikus társakat, a zenés bulikat.

Alighogy kitoltak a műtőből, s még el sem múlt az altató utáni bódulat, hallottam, amint egy orosz katona, vállapján a szovjet hadsereg őrmesteri T betűjével, az engem fuvarozó műtősnőhöz fordult: „*Gavaritye pa ruszkij?*” Szegény asszonyka zavarában, na meg, mert ilyen volt a többszintű iskolai orosz nyelvtanulás eredménye, annyit se tudott kinyögni, hogy „*nye gavarju*”. Kábultan is felfogtam a helyzetet, s mint mindig, ha módomban állt, most is nyelvi elsősegélyt nyújtottam. Kiderült, hogy az orosz katona gépkocsivezető,

és a parancsnoka feleségét hozta be erős alhasi fájdalmakkal. A műtős nővér mutatta, én pedig oroszul a friss műtétém miatt suttogva elmagyaráztam, merre kunkorodik a folyosó a belgyógyászat felé.

Ezzel mintha véget is ért volna első tolmács szolgálatom a hadseregben. Jutalmul a műtősnő megsimította lassacskán felderülő homlokomat, az orosz fiú pedig szalutálva „szpaszibát” mondott és elietett a kapott irányba. Rám a kórterem várt hat hozzám hasonló kicsontozott vagy összetákolt honvéddel. Ebben a pizsamás demokráciában semmi sem árulta el, kinek lehetne egy, két vagy három csontcsillaggal kifejezhető privilégiuma.

A nővérke épp a vaságyam végére illesztgette alumínium keretében a lázlapot, amikor gólyaszárnyként röpködő fehér köpenyében a kórterembe száguldott egy hórihorgas orvos, a belgyógyászat fődokija, vagyis parancsnoka. Vele jött a sebész is, aki az imént megszabadított a strúmámtól. Egyenesen az ágyamhoz tartottak. A sebésszel tisztáztuk, hogy minden rendben van, jól érzem magam. Megmérte a vérnyomásomat és átengedett a

nagydarab fehérköpenyesnek. Ő pedig megkért, szóval megkért(!), s nem parancsba adta, hogy a nővérke támogatásával üljek át az időközben odagördített tolókoksira. Mondta, hogy a rendelőben várakozó szovjet tisztfeleség vizsgálatánál kellene tolmácsolni. A műtét utáni fájdalom a nyakam, mellkasom tájékán épp kezdett hasogatni, de a feladat izgalma elhallgattatta velem panaszt. A sebész ezt magától is kitalálta, s kérte a kollégáját, hogy minél kíméletesebben, csak rövid időre vegyen igénybe.

A folyosón ott álldogált az orosz gépkocsivezető őrmester, akit magamban „sofőrmesternek” kereszteltem el. A rokkant kocsin betoltak egy sterogénol szagú kezelő-kötöző helyiség paravánja mögé. Alig tíz perces vizsgálatlal kiderítettük, hogy nőgyógyászati esettel állunk szemben. Hamarosan újabb doki jött, én pedig a magyar-orosz vizsgáló párbeszédet közvetítettem, melynek szókinccse alig volt gazdagabb az „*itt fáj?*” – „*...és itt?*” – „*üljön fel!*” kérdéseknél és felszólításoknál.

Alkalmi tolmácsolásom ezzel be is fejeződött, s a köztünk feszülő paraván másik

oldalán lévő „páciensemét” talán meg sem ismertem volna, ám az asszonykának pár napos kivizsgálásra bent kellett maradnia a kórházban. Kecskeméti honvédkórházi karrieremet ez a körülmény végérvényesen meghatározta.

Másnap a kórteremből már tolókosci nélkül csoszogtam el az orosz asszonyka újabb vizsgálatához. Értem jött egy ápolónő, tőle tudtam meg, hogy „páciensemét” Lénának hívják, sőt most már szemügyre is vehettem. Ötvenes, jól elhízott, finom modorú, kedves, rokonszenves nő volt. Míg a dokira vártunk, elmesélte, hogy matematikát tanít a szovjet katonagyerekek iskolájában. Na, ettől a matektól nem lett szimpatikusabb, de ősi pedagógus család ivadékaként azért mégis fenntartottam iránta a vonzalmamat. Beismertem, hogy tavaly az érettségin majdnem kifogott rajtam az első fokú egy ismeretlenes egyenlet. Léna asszony nem sejtette, hogy ez korántsem a magyar matek-oktatás színvonalát, hanem az én természettudományos fejlettségemet minősíti. Mindenesetre a csodálkozástól majdnem hanyatt esett. Nem érkeztem elmondani a magyar oktatás színvonala melletti védőbeszéde-

met, mert épp a tanárnő készülõ hanyattesésének pillanatában érkezett meg a doki.

Most is a paraván takarásába ültettek, s a következõ percekben a tegnapihoz hasonló kérdés-feleletet közvetítettem. Azután kiküldtek. Egy ideig a folyosó padján várakoztam, de a műtéthez vagy valami hasonló orvosi beavatkozáshoz már nemigen kellett a tolmács, így hát visszaküldtek a kórtermembe. A beszámólómra kíváncsi fiúk, a betegtársak türelmetlenül vártak rám, ki-ki állapotához mérhető izgalommal. Az alapkérdés így hangzott: „*Jó nõ?*” Amint megkapták a választ – „*Ötven is elmúlhatott, anyátok lehetne, na és szigorú matektanár*” – abbamaradt a faggatózás. Ez így jó is volt, mert a katonakórházi körülmények között, noha ilyen eligazítást még nem kaptam, megéreztem, hogy háromszoros titoktartási és etikai kötelezettség nehezedik rám: a katonai, az orvosi és a tolmács-titok őrzése. Miközben gyógyulgattam a műtét után, napjában kétszer, a vizitekhez Léna tanárnő betegszobájába hívtak. Az ott töltött negyedórák, félórák a testrészek, tünetek leírásához nélkülözhetetlen orosz szavak megismerésével gazdagítottak. A

kórházi könyvtárban hozzájutottam a Hadrovics-Gáldi nagyszótárhoz, nem értek hát felkészületlenül a vizitek tolmács feladatai.

A nap hátralévő részében sem unatkoztam. A könyvtárból kölcsönzött Lewis Siclair-kötet, az „Arrowsmith” elolvasásához bő hétre volt szükségem, mert a kecskeméti repülő-söktől és a nagykőrösi szovjet helyőrségből szinte naponta hoztak vizsgálatra betegeket.

Léna asszonyt a férje, a nehézállapot főtiszt már rég hazavitte, de én még mindig betegnek álcázott tolmács voltam. Abban a kórteremben feküdtem, ahol a gyomorműtétés szakaszvezető kivételével azóta már mindenki újonnan érkezett beteg vagy szimuláns volt. Az egyik vizitnél a főorvos nekem szegezte a kérdést: *„Mit szólna, Szilágyi honvéd, ha pár hónapra nálunk maradna?”* Mondta, hogy szükség lenne a tolmácmunkámra, amíg be nem vonultatnak egy oroszul tudó medikust.

Kiderült, a kórházparancsnokság már megalkudott rám a félegyházi alakulattal. Megegyeztek, hogy a tiszti iskolai felkészítemen nem esik csorbá, ha most egy ideig

egészségügyi katonaként szolgálók náluk. Már hogy esne azon csorba, gondoltam, több rádiótechnikai bölcsességet úgysem képes belém-sulykolni Bata főhadnagy és a nagy tudású billentyűművész, Pál Gy. őrvezető. Gondolataimban tévesen olvasott a fődoki, azt hitte, aggódok a kadét-sorsomért, ezért szükségesnek vélte megtoldani a szíves marasztalást: *„A műtét után egy-két hónapig úgysem engedélyeznénk magának a fizikai megterheléssel járó kiképzést.”* Így maradtam majdnem negyedévig a kecskeméti honvéd kórház tolmácszanitéce, a sereg tolvajnyelvén szólva „tökös-nővére”.

Micsoda két és fél hónap következett!

Dr. Losoncz Mihály százados, a kórház parancsnoka arról is gondoskodott, hogy a szabadidőmben – mert azért mégsem volt állandóan orosz betegünk – új ismeretre tegyek szert: a nővérkék sebet ellátni, kötözni és injekciózni tanítottak, s én sorra mindegyikükbe beleszerelmesedtem volna, ha időközben be nem kerül a bőrgyógyászatra egy magyar tábornok kellemes küllemű leánya, a negyedik gimis Évike, akivel attól kezdve hosszas, olykor

romantikus beszélgetésekbe bonyolódtunk a folyosó székein üdögélve.

Évike ízig-vérig katonalány volt: imponált neki a katonai pályaválasztásom, majd észrevehetően lazult a kapcsolatunk, amikor bevallottam, hogy nekem bizony már nem imponál a mundér.

Tolmácsolás... udvarolgatás... eü-katonai kiképzés... olvasás – így teltek a kecskeméti hetek, hónapok. A kórházi falak között észrevehetően, kinn a természetben észrevehetően kitavaszkodott, az 1961-es hírhedten zord tél után majdnem átmenet nélkül erős felmelegedés támadt.

A tábornoklányt hazavitték Pestre, közeledett az alakulatomhoz való visszatérés órája. Különös körülmények közepette ez be is következett egy májusi reggelen.

Elbúcsúztattak a nővérek és a doki „kollégák”, majd néhányukkal együtt az olajzöld katonai mentőautóba szálltam és... irány Kiskunfélegyháza, Bem József laktanya! Elismertek, szép szavakkal dicsérgettek a tolmácmunkámért, de a házhozszállítás talán mégsem

a jutalmazás jegyében történt. Vagy mégis? Ki tudja?

Májusban az alakulatoknál időszerűvé vált a védőoltás és az akciót szervezők nálunk, Félegyházán kezdték. Két napig tartott, mire összeszurkáltuk a laktanya katonáit, így azután a nővérekéktől kapott új tudásomból, az intramuszkuláris injekciózásból a rám jutó két- vagy háromszáz fiú karján tettem le a vizsgát. Pácienseim között ott volt a zenekarunk minden tagja, s hiába igyekeztem kíméletesen szurkálni őket, szegény klarinétos „Csurák” barátom – izgulós srác volt – elájult. Sajnáltam a szerencsétlent, de hamar „feltámadt”. Azt fájlaltam igazán, hogy nem nekem jutott a hírhedt újoncfaló Pál Gy. tizedes (már nem őrvezető; előléptették!), mert ahogy meglátott, ügyesen átlépett a Jutka nővér előtt várakozókhoz, így hát oltás előtt nem nézhettem kéjes élvezettel a szemébe.

Reménykedtem, hogy frissen szerzett szaktudásommal áthelyeznek eü-katonának a laktanya gyengélkedőjére. Gondoltam, tökösnővéreként szép csendben letölthetném a két-

éves sorkatonai szolgálatot, s ezzel fátylat boríthatnánk a meggondolatlan, eszetlen pályaválasztásomra... Szó sem lehetett róla! Hiába értettem a subcutan és az intramuszkuláris injekciózáshoz, a szakszerű sebkötözéshez, vérnyomásméréshez, hiába ismertem tucatnyi hashajtót és hasfogót, láz- és fájdalomcsillapítót! A Morse, a frekvenciák és a „végfokok” (ez valamilyen híradós szó) gurui visszavezényeltek a rádiós szakaszhoz, s ott még az addigi harmatgyenge rádiótechnikai tudásomban is megkopva fejeztem be a tisztis iskolára felkészítő közel tíz hónapos sorkatonai vegetálásomat.

KILENCEDIK TÖRTÉNET

Csinibaba a tiszti iskola udvarán

Különös világesemények és nem csak az én seregbeli „hőstetteim” tették jelessé 1961-et. Gagarin áprilisi űrrepülése után augusztus 13-án, vasárnap szögesdróttal választották el Berlin keleti és nyugati felét. (A betonfal később épült.)

A katonatiszti pálya iránti vonzalmamat persze nem a világbéke fenyegetettsége, még csak nem is baloldali neveltetésem, nem a szocialista hazafiság eszméje, sőt nem is az 56-os családi átélés közeli emléke keltette fel bennem. A férfiasság teátrális külsőségei, az egyenruha és a fegyverviselés hívságai sodortak a katonai pálya felé. Humánfertőzött tudatom mélyrétegéből visszhangzott lelkemben Balassi kérdése: *„Vitézek, mi lehet e széles föld felett szebb dolog a végeknél?”* Zrínyi is üzent nekem *„fegyvert s vitézt...”* Most már a feltámadt ellenérzés fékhatása ellenére is sodródtam a meggondolatlanul választott életút kényszer-

pályáján. Késve ébredtem rá, hogy örvénybe kerültem, amiből kievickélni nem könnyű.

Így találtam magamat Pesten az Üllői út 130-131. szám alatt. Ez volt az ETI, az Egyesített Tiszti Iskola, melynek a bejáratát két mozsárágyú szegélyezte. Ezek a harci díszek a Kossuth Tüzér és Tüzértechnikus Tiszti Iskola hagyatékai voltak. Pár éve ide tartozott még a Gábor Áron laktanya is, s talán innen a kapunál a két rézágyú.

Mindjárt az első napon tudomásunkra hozták, hogy a mienk az első évfolyam, amely a seregbeli reformot élvezheti és négy év múltán egyszerre két diplomát kapunk: a katonai képesítés mellé tanári oklevelet. A lelkesedés mellőzhető volt. Mellőztem is a hír hallatán, miután a híradó katonatisztnak természetesen nem magyar, történelem vagy nyelvszakos tanári diplomát szántak.

Ahogy a szabáson méreteimet vették a tisztiskolás növendéki gálaruhához, legszívesebben leállítottam volna a szorgos szabót: *Ne fáradj, kisöreg!* Mégsem mondhattam, mert

előbb ki kellett találni, hogy lehetne innen egyszer s mindenkorra lefarolni. Ahogy mélázva nézelődtem kifelé a szabóműhely ablakán, a látvány felvillanyozott. A sokkhatás pár percre feledtette a dezertálás gondolatát. A tisztiszkola udvarán álomszép bakfis libbent át térdenkissé felülérő, testhez simuló, hófehér nyári ruhában, meggypiros túsarkú cipőben. Csini-baba volt a javából! A járdát mintha varázsvessző kopogtatta volna, a kis cipellő úgy változtatta a zord kaszárnyát civil tündérvilággá, benne egy tipegő tündérrel. „*Ki ez a kis csaj?*” – tört fel belőlem a kandúr-reflex kérdése. A szabász megszeppenve, illő szolgálati sértődöttséggel felelt: „*Hogy-hogy kis csaj?! Tudja ki az? A Köteles lánya.*” A válasz akkor nem tett rám hatást, csak pár nappal később tudtam meg, hogy Köteles Jenő vezérőrnagy az ETI frissen kinevezett iskolaparancsnoka.

Pályaelhagyásom tervétől sem ez a pár másodperces üde élmény, sem a néphadsergen belüli oktatási reform diploma-ígérete nem térített el. Dezertáló szándékomat az első matematika és elektrotechnikai tanórák végérvényesen rögzítették. Már csak a lelépés

törvényes útjára kellett rátalálni. Gimnáziumi praxisommal nem esett volna nehezemre a rossz diák minősítését megszerezni a katonaiskolán. De felmértem a kilátásokat, s rájöttem, hogy ez az ötlet zsákutcába vezet. Ugyanis abból az „elit” testületből, akiket „ráfosoknak” hívtak, biztosan lecsúsztatnak volna a tyúkbeles (vezeték) híradó csapattiszteket képező osztályba.

Célravezetőnek láttam a mielőbbi retirálást, mert ez a RÁF, a NATO olasz célpontjaira irányzott rádiófigyelő szolgálat – sejtésem szerint – jókora titokhalmaz lehetett, s még akkor kellett elillanni onnan, amikor szinte semmit sem tudtam róla, és nagyobb titokteher nélkül még nem váltam folyton-folyvást ellenőrizendő személyyé. Ismereteim az első hetekben annál nem is lettek gazdagabbak, mint hogy valahol a Hűvösvölgy jól elkerített részén – ma már meg se találom – egy alezredesi vállapot viselő kedves öregúr, Jámbor Gyula bácsi tanítgatta nekünk az olasz katonai szaknyelvet. Pazarul tudott angolul és németül, de olyan szóbeszéd járta, hogy az olaszban csak pár leckével jár előttünk. A rádiótechnikát

azonban a háború előtti oxfordi egyetemi tanulmányához illően magas nívón oktatta.

Az eredeti pályaválasztó illúziómat, hogy tolmáctiszt lehetek, nem hozta reális közelségbe sem az öregúr nagyapó modora, sem Gigliola Cinquetti, Domenico Modugno és Bobby Solo nyelvének tanulása. A rádiófelderítés „nagy öregjének” – akkori növendék-társam emlékezete szerint – volt egy hibája: *Mindent a szakmai képzésnek rendelt alá, kihajtott belőlünk, amit csak lehetett, pedig bizony húszéves korában az embert más dolgok is érdeklik...*

Ki kell szabadulni az örvényből, mielőtt a mélybe ránt! Gyors, veszélyes lépésre szántam el magam. Egy kis öncsonkítással toldottam meg a katonakórházból magammal hozott, s a reggeli tornák és a többi sportfoglalkozás alól még egy ideig mentesítő flepnimet. Két este, takarodó után egy-egy órára végigfeküdtem a mosdó jéghideg kövén. Arra számítottam, hogy az októberi hidegben esélyem lehet egy jó kis tüdőgyulladásra. A második esti akciónál váratlanul rám nyitott az egyik tüzér növendék, aki a felettünk lévő emeletről, az ő

fegyvernemi körletéből jött le hozzánk, mert náluk épp bedugult a budi. Tamás – nyíregyházi földim – láthatóan megrettent a látványtól és a rosszullétemre következtetett. Rémülten rohant az ügyeleteshez, hogy egy ájult növendék fekszik a mosdó kövén.

Tamásban bízhattam volna, mégsem avattam be tüdőgyulladás-keltő szándékomba. Bűncselekmény volt ez a javából! Hagytam hát, hogy vele együtt négy növendéktárs pokrócra gördítsen és úgy cipeljen az ágyamra. Pillanatok alatt orvos került elő, kopogtatott, sztetoszkóppal fülelt, vérnyomást mért, felültetett (ernyedten hagytam magam), koppantott a térdemre, én meg rugdalóztam. A diagnosztizáló kérdésekre adott feleleteimet igyekeztem halványan átszőni a katonásdi iránti nem éppen kitörő lelkesedésemmel. Ugyanis a kecskeméti katonakórházban észrevettem, hogy ezek a katonaeorvosok sokkal inkább orvosok, s csak másodsorban katonák. Ebből a felismerésből merítve megkockáztattam, hogy jó irányba tereljem a fehérvöröspenyes katonát. Jól számítottam. Az én dokim alaposan elemezte az összes tünetet, leletet, a gyenge állapotot, a

túlnyöszörgésekkel illusztrált panaszokat és a honvédkórházból utánam jött zárójelentést, majd – úgy, ahogyan a mosdó hideg kőpadlóján megálmodtam! – a javamra diagnosztizált: „*Nem magának való a katonai pálya.*” Kevésen múltott, hogy nem ugrottam a „doktor alhadnagy” nyakába. De a katonatapasztalat a sumák képesség, a megjátszás olyan szintjére emelt már, ami egy átlagon felül tehetséges amatőr színjátszónak is dicséretére vált volna.

Az orvos befektetett az üres betegszoba ágyára, s ott kellett megvárnom a FÜV (katonatorvosi felülvizsgáló bizottság) döntését. Később a növendéki hálókörletbe már csak a személyes holmimért és társaimtól búcsúzni mentem fel. Utoljára, de most már mosolyogva végigböngésztem a tiszti iskolások számára tiltott pesti szórakozóhelyek, a lebuja ajtóra rajzszegezett listáját.

Rövid időt, nem egészen tíz napot töltöttem a gyengélkedőn. Végre hívtak. Az ETI földszinti irodájában a polgári alkalmazott léte-re is katonásan szögletes, korosodó személyzetis hölgy sokat sejtető, utálkozó ábrázattal mindenféle kartonokat pakolt elém, íratott alá,

majd a kezembe nyomta a „háborúban hátor-
szági szolgálatra alkalmas” leértékelést tartal-
mazó katonakönyvet. *„Gyógyuljon meg Szilágyi
honvéd...”* – mondta, amikor már a kilincset
markoltam izgatottan, nehogy visszahívjon. A
nő hangjában a gúny finom tónusát észleltem.
Az elit „növendék” rang helyett erőteljes
nyomatékkal ejtette ki a „honvéd” szót, ezzel
mintegy lefokozott. Pedig ha tudta volna, hogy
sereg-gyötörte lelkemre gyógyító balzsamot
simított. Tapasztalt káderesként gyaníthatta,
mi lehet a valóság.

A káderes búcsúztatóját megelőzte
hadfelszerelésem minden kacatjának leadása a
szolgálatvezetőnél. Ott, a raktárban át is
öltözhettem az otthonról postán megérkezett
civil ruhámba. A szolgálatvezető törzsőrmester
– jó fej volt! – aláírta a leltári kartonomat, noha
sehogyan sem tudtam elszámolni egy molinó
gatyával. *„Ejnye, pajtikám, nem tudtál lopni
egyet?”* Megráztam a fejem, mire ő: *„Nyugi,
lopok én egyet, a fasz se fog itt miattad hátéká-
jegyzőkönyvet írogatni”*.

A Mama naftalinos molyirtójának sza-
gát és a civil lét csábos illatát árasztó ruhám-

ban, a gombjait immár nyitottan hagyott őszi kabátban végre ott álltam az ETI Üllői úti főbejáratánál, az emberfejnyi ablakrés előtt.

Szememből talán már a felszabadult hangulat, az öröm leplezetlen szikrái pattoghattak, mert a nyitott ablak mögül az ügyeletes százados többször is rám pillantott, undorral forgatta ujjai között a katonakönyvem, benne a leszerelő passzussal. Ő sem hagyta ki a hozzám méltó búcsúztatást: *„Menjen csak katona, az ilyen emberre nincs szüksége a néphadseregnek.”* A háromcsillagos ÜTI legszívesebben alhonvédnek szólított volna, ám ezt a rangot csak a mi sereg-zsargonunk ismerte, a szolgálati szabályzat nem tartalmazta. Igyekeztem rezzenés nélküli faarccal fogadni a tiszt szavait és – ma is jól emlékszem – nem jött ki a számon az értelmetlen *„vizontlátásra”*. Helyette *„jó napot”* kívánva húztam be magam mögött súlyos kaput. Finoman, mintha egy operett zárójeletében a sasszézva távozó bonvivánt játszanám, vagy mintha még mindig a kőpadló hűtésében gyengülten, szédelegve lépnék ki az Üllői út októberi rozsdás levelű fái közé. Gyönyörű élmény volt!

TIZEDIK TÖRTÉNET

Benne van a zsoldkönyvem...

Ez már nem katonatörténet. Rövid „svejki“ létem epilógusa csupán.

Október utolsó napja volt. Villamosra szálltam. Katonáskodásom emlékidézését néhány megállót érintve elvégeztem: érdekes, fontos, hasznos időtöltés volt! Életre szóló új értéket, írói átéléseket halmoztak fel bennem az 1960 október 15. és 1961 október 31. között angyalbőrben töltött kiskunfélegyházi és pesti hónapok.

Megfogadtam és a következő évtizedeken át meg is tartottam, hogy minden egyes átélésből építkezni kell, gyűjtögetni az élet édes és keserű ízeit, világos és sötét színeit, tapasztalatait. Ki kell állni ezernyi helyzet próbáját, ízlelni, szagolni, tapintani kell az új meg új színhelyeket. Lehetőleg minél több helyszínt! És jegyzetelni kell...

Most, fél évszázad múltán elégedetten konstataóom, hogy teljesítettem az Üllői úton az Egyesített Tiszti Iskolától távolodó villamon tett fogadalmamat: átéltem, ami csak átélhető, megtapintottam mindennek a színét is, fonákját is. Erről a kanyargó útról egy háromkötetes könyv – a Visszapillantó tükör – lapjain szólok.

(Varsó, 2016 október)